

és dúsabb...” Vajon társíthatjuk-e Sierva María halhatatlan vörös haját az „örömhírrrel”? A hagyomány szerint az evangélium az igazi Életről ad hírt, az ásatás különös lelete pedig a szerelem mitikus időtlenségét sejteti. Ugyanakkor a szerelem – s erről szól talán a történet – „a legközelebb látszik állni... az önazonos teljességhez... noha valóban diadalt ül az idő fölött, miként Isten közöttünk történő országlása, a szerelem a legpusztítóbb, kell-e mondanom...” (Visky András). Miért? A válasz, vagyis saját vesztét Cayetano fogalmazza meg a keresztény hagyomány nyelvén: „Bevallotta a kislánynak, hogy nincs olyan pillanat, amikor ne órád gondolna, hogy minden falatjában és minden korty italában az ő ízeit érzi, hogy ő az élet mindenütt és minden órán, ami pedig csak Isten jussa lehetne, és hogy szívének az a leghőbb vágya, hogy ők ketten együtt haljanak meg.” Eszerint értelmezve a végkimenetelt: ha az igazi Élet Isten maga, akkor a földi szerelem alulmarad a teljesség, s ez vezet a tragédiához. Ezért tartozik össze elválaszthatatlanul szerelem és halál, Garcilaso Cayetano által idézett soraival: „*Ím itt vagyok, kezed kényére szántan. / Hol tudom, halálom órája lézen.*”

García Márquez drámai humanizmusa ismét a mélypontra kényszerít: a szeretet-szerelem poklát és dicsőségét megjáró ember a haláltól a halálig teheti csak meg útját: amiről úgy vélte, az öröklétbe emeli, az a halálba taszítja. Mindazáltal Sierva María vörös haja – tisztaság és érzékiség, földhözragadtság és halhatatlanság mementója – él és örök.

Tóth Sára

TALÁLTAM EGY KÖNYVET

Charles Dickens: Örökösök
Ottlik Géza fordítása

Furcsa. Amikor a gödöllői Ottlik-kiállításra összeszedtem a krimiket, amiket rám testált, meg az állandóan nálunk tartózkodó poharukat, kártyát, cigarettásdobozt és a sok dedikált könyvéből néhányat, az egy csöppet sem fáj, nem rendített meg – egyáltalán semmit sem éreztem. Pakoltam, lelkiismerem-

tesen, a két visszakapott képet még nejlonzsákba is.

De most, hogy egy papírládadában mindent visszaküldtek, alig bírtam a kezembe venni az ÖRÖKÖSÖK-et, Cipi (Ottlik Géza) egyik Dickens-fordítását, két vastag, ellenszenves külsejű kötetet, az akkori időknek megfelelő csúf kiadásban, aztán leültem velük. És rögtön elmerültem abba a világba, amit kora gyerekkorom óta arra használtam, hogy kimeneküljek az éppen aktuális pokolból, Angliába, ahogy ezt már sok magyar ember megtette, Arany János nemegyszer, a HOMÉR ÉS OSSZIÁN-ban is, és A WALESI BÁRDOK-ban, oly távol volt Anglia, és olyan igazi menedék. És most hirtelen kilépett a könyvből Cipi, amint berobban – időzített gyújtóbomba –, s odavágja Pista elé az ÖRÖKÖSÖK-et.

– Neked dedikáltam, de Piri olvassa el. Beléd kár Dickens, te marha, úgys tudom, hogy te Thackerayt szereted, tollas kalap és piros mellény, hercegnők, fehér vállakra omoló vörös hajak és cinikus tanulságok, beletömve a szerencsétlen olvasó pofájába. No nesze!

– És – fordult hozzám Cipi szokatlan meghatottsággal és bizalmasan – most ne gondoljon Copperfield Dávidra, se Paul és Florence-re, most fordítom a CHUZZLEWITT-et, a Csúzlit, de higgye el, ez az igazi London szaga.

London szaga – persze. Hát hiszen ez büvölt el olyan végzetesen, mert ha akad valami, ami legkevésbé hasonlít Londonra, az az alföldi kisváros, ahol tizenhét éves koromig éltem. A padlón hason fekvő vagy a padláson elbújva olvastam. Ott néhány denevér rubincsillogású szeme figyelte mohó betűfalasomat és a hősökért potyogó könnyeimet, amik olyan lyukacsákat eredményeztek a padlás porába, mint az esőcseppek, és eláztatták a könyvet, ami...

– Az én anyám is megvette Kecskeméten ezt a könyvsorozatot, piros levélmintás borítójú, dombornyomással...

– A miénk sötétkék levélmintás volt, de ugyanaz a sorozat, tömzsi könyvek, barnás papíron...

– Én meg emlékezem, hogy a „*Barkisnak váona kedve*” melyik páros oldal alján van...

– És a COPPERFIELD-ben azt mondja, hogy a KROKODILUSKÖNYV-ből saját gyermekarca tekint rá...

Mi történt? Vége a világnak, hát Cipi nem veszekszik? Szóba áll velem? Irodalomról? És ha százszor is a gyerekkora – hát ez az érezhető, kitapintható érző pontja? Ezt az idegközpontot érinti nála Dickens és szabad érintenie?

– Tudom, hogy maga, Piri, szeretett iskolába járni, amilyen bolond, de hát ez a Boz úr utálta az iskolákat, ebben, az ÖRÖKÖSÖK-ben meg az angol jogrendet utálja és a Lincoln's Inn Fields...

– Persze. A COPPERFIELD-ben is utálja, a Proctori hivatal...

– Ne szóljon közbe! Nem ez a fontos! London „slum”-je a fontos, ahol Jo meghal, s London szaga egy százéves pör papírszagával keverve...

– Elolvasom, Cipikém. Ez úgysem volt benne abban a levélnyomású sorozatban.

Ó, én tőkfej! Ugyan miért kellett nagy erőfeszítéssel megpróbálni beleszuszakolni magamat lehetőleg minden regény főhősébe? Copperfield még csak-csak – pedig az én nagynéném ugyan fel nem neveltek volna engem, de az a hosszú habozás, hogy Betsey néni vagyok-e vagy Florence, esetleg Walter, a tengerész? Mikor most itt a hősnő, Summerson Eszter, méghozzá árva is, meg az édesapjáról nemhogy semmit se tud, de senki sem beszélt neki róla, egyetlen barátja a babája, sajnos, se kutyája, se cicája nincs, ennyiben hiányos a kép, de különben – jaj, olyan szeretnék lenni én is, szörnyű bajaim ellenére, mint Eszter, határozom el tüstént.

Ott áll Eszter Dickens teljes fénykörójával megvilágítva, mint a jóság, szépség és nyugalom állandó vitaminforrása és az élet tengelye, hiába volt pokoli gyerekkora, és hiába lesz himlőhelyes gyönyörű arca, a csorbíthatatlan tökéletesség és a kikezdetetlen egyensúly (fejemet rá, hogy Jókai is tanult Dickens-től), de mégsem Jókai-hősnő, mert Esztert körülönti London ködje, mocská és tarkánál tarkább színháza. A vidéki élet csak bele-belefuval ebbe a nyirkos szemét- és csatornaszagba, ahol a KANCELLÁRIA uralkodik mindenben és mindeneken. Fertőző poliptelephely, ha valaki csak közelébe is kerül egy szívókarjának, az eléri, rátapad, s többé nem szabadul. Erejét, velejét, végül az életét szívja ki, s képtelen kitérni rettentő varázsa elől. Nem menekülhet. Titkokat tud és ás ki a

mindenható KANCELLÁRIA, visszaél velük, és mézes vagy véres madzagon rángatja áldozatait. Szemrebbenés nélkül tesz tönkre mindenkit, köztük egy mesébe illő gyönyörű ifjú szerelmespár életét, s végül megöli Eszter kedvencének, Adának drága Richardját.

S ebben egyek a komoly tudósok, akik megfontoltan húzzák az időt, és az önhitt, kis értékű, de nagy méltóságú segédlegények, közülük kiemelkedik a zsaroló főjogász engedelmis ítélet-végrehajtója, Guppy úr, pedig ő olyan szabad szellem, hogy hajlandó belésszeretni egy kétes származású leányba.

Fekete, hullámzó pizsoktengerből bukannak fel Dickens soha el nem fakuló színekkel festett figurái.

Valamikor sokat neveltünk Karinthy paródiáján, ahol minden alak mindig elmondja a kötelező *hi-hi-hijét*, vagy vakargatja hullaszerű csontkezelével az állát, abban a pillanatban, ahogy megjelenik a színen, de igazán nem kell vastagon hámozni ezt a külső burkolatot, előbeszéd előkről, s a bevezető hi-hi hi után már csurran a vér, szűkül a fájdalom, és bukfenet hány a humor.

Micsoda bemutató! Akár egy klasszikus operában.

Eszter dicsfénye erősen megvilágítja gyám- apját, jótevőjét és védőangyalát, Mr. Jarn-dyce-t, a nemes lelkű földesurat, az egyetlen, akinek sikerül otthonával, Pusztaházával és a gyámgyerekek örökbe fogadásával védőfalat emelni a KANCELLÁRIA csábító szívóberendezése ellen. Telik az erejéből még három árva gyereknek a londoni mélyrétegekből való kihalászására és neveltetésére is. Mr. Jarn-dyce képtelen hinni az emberi gonoszságban, a köszvényét bántó „KELETI SZÉL”-re fogja minden rossz tapasztalatát még Mr. Skimpole-lal kapcsolatban is. Pedig Mr. Skimpole-t, az élősködő képmutatót, jaj, dehogyan érdeklí a pénz. A természetet, művészetet imádjá, ez a végtelenül bájosan locsogó úr. Hisz Mr. Skimpole a pénznek nemhogy az értékét, de az elnevezését sem hajlandó megjegyezni, csak elfogadni, elfogadni szegénnytől, gazdagtól vesztegetésül vagy ajándékba – hiszen ő, a gyermek, azt se tudja, mire jók ezek a „papírszeletek” és „ezüstkorongok”. Tökéletesen ártatlan a szép szavakkal mulattató és műkedvelő gyermeknek álcázott aljas fosztogató.

Igen, ez az élvezetes az ÖRÖKÖSÖK-ben. Egyfolytában üti-vágja a gyűlölt KANCEL-LARIA-t, de rögtön utána bepördít a színre egy-egy üdítő vagy megrendítő csoportot vagy figurát. A derék katonát, György urat, a legigazabb szívű és legsúlyosabban lépkedő férfiút, vele segéderőjét és pártfogoltját, egy tökéletesen nyomorék, „*apró darabokból összeholtzott*” emberkét. De még Jót is befogadja, hogy békén haljon meg.

Jo. Csatornakeveréke és dicső produktuma az emberi közönynek, apró hatalmak szegény, izzó vadja. Piszkos még a könnye is, amit a jószívű papírkereskedő ajándékmorzsaíra csorgat. Ő nem a bő szavú lelkésztől, csak egy fiatal orvostól kapja meg a végső világozáshoz vezető szavait a Miatyánknak.

Hát a család, az angol család?

Mrs. Jellyby, akitől nyugodtan tönkre lehet az otthona, férjestül, kisgyerekestül, nagylányostul, ő csak a messzi afrikai gyarmatot távcsövezi, levelezi és tekinti közügynek: nyomorult, önző, hasznavehetetlen rongyember mindenki, aki mással is törődik, mint hivatásával: felvirágoztatni Borribule Gét, és melegítő palackal ellátni az afrikai bennszülötteket. „*Sose legyen neked hivatásod, drága kislányom!*” – sóhajta Mr. Jellyby Caroline-nak, őszinte meggyőződésből ugyan, de éles kardot suhintva a női egyenjogúság felé.

Annál tüzezebb lelkesedéssel szemlélteti az író Mrs. Bagnetet, György úr barátjának és volt bajtársának feleségét, a mindentudó „anyjuk”-ot. Boldog és szörnyen tevékeny családanya ő, reggeltől estig tisztítja a zöldséget, észt ad kölcsön derék urának, söpör, sűröl, cipel, de szemrebbenés nélkül hazagyalogol szürke köpönyegében a világ túlsó feléről. Dolgos keze és becsületes arca hangsúlyozottan barnább, mint a ladyké, de békét és nyugalmat árasztó talpig háziasszonyi lénye még egymástól – úgy tűnik, örökre – elszakadt anyát és fiút is egymás karjába tud vezényelni. Katonának való feleség – ugye, Mr. Bagnet? Isemje el hát végre, attól még nem lazul meg a fegyelem!

S a Kastély? Bűnös – vagy csak bűntudatos? –, gyönyörű, hideg úrnőjével s Anglia vesztén elmélkedő főúrral. Mert, vegyük hát észre – az ÖRÖKÖSÖK tartóváza szabályos detektívregény. Vészjósló kísértetleptek kopognak a kastély köves útján, elrejtett vég-

rendelet, becstelen uzsorás, bűnös asszony, fáradhatatlan kopó, megrendítő halála az ártatlanul gyanúsítottak. És az aljas zsaroló ügyvéd átlőtt szívvel elnyúlva a padlón a megkezdett borosüveggel asztalán. Nem, de-hogyis angol kéz ölte meg – szenvedélyesen ajkát harapdáló, féktelen francia *mademoiselle* végzett vele magánbosszúból. Csak jobb, ha a gyilkos külföldi! Félek, hogy nem tudom lefordítani az „insular” szót.

Csak az anyósok vagy már a leendő anyósok fújnak ugyanolyan nótát, finomabb vagy durvább hangszeren. Mrs. Guppy kacsingat és lökdösődik, majd ordítózik. Mrs. Woodcourt, Jo segítő orvosának édesanyja szegény Eszternél vendégeskedve saját ősi származását hánytorgatja, erősen aláhúzva, hogy vannak leányok, akiknek semmiféle dicső ősi vér sem sugarazza be életútját. Az ilyen pária ne is remélje, hogy méltó az ő doktor fiához, aki most éppen a tengeren túl alapozza meg a szerencsétét.

Milyen kellemes, ha a regény végén minden szál összefut és kibogozódik. A százéves per összeomlik, sikerült a körmönfontaknak akkorára duzzasztani, hogy fölemesztette a szóban forgó alaptólkét. Legyünk csak őszinték, Mr. Kenge. Eszter ugyan lemondana Woodcourtról, csupa szeretetből és hálából hajlandó hozzámenni gyámajához, de a nemes férfi megmarad az őrzőangyal szerepében, s egymás karjába kényszeríti a szerelmeseket. A gonoszok lelepleződnek, s eléri őket végzetük, a bolyongók otthonra találnak, a magányosok új családra, Pusztaháza pedig boldog asszonyára.

– Hát nem így kell lennie? – kérdi Cipi dühösen, kanalanként élvezve a teáját, ahogy egy percre bedugom a fejemet Pista szobájába, és megköszönöm neki.

– Így *kellene* lennie – mordul fel Pista a szivarja mellől –, de nem így van! Az egész Dickenseteket nem adom az egy *Esmond*-ért... mire természetesen kitör a megszokott vihar Ottlik és Pista között, én meg visszavonulok, egy lady nem avatkozik ilyesmibe.

Húha, majd' elfelejtettem! Ottlik fordítása egyszerűen gyönyörű. Mint minden, amit kiadott a kezéből.

Szántó Piroška